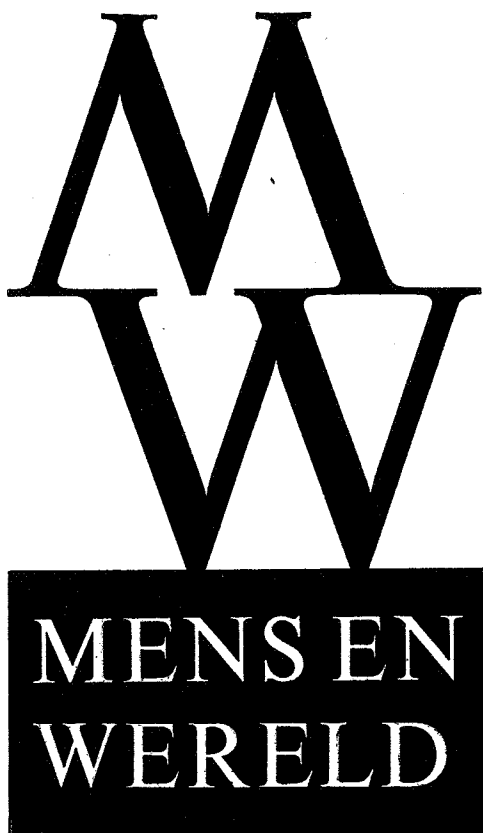

**Uitgave van het
Humanistisch Verbond**

Verschijnt om de veertien dagen

**24ste jaargang nummer 18
27 september 1969**

Hoofdredacteur: Casper Vogel

Redactieraad:

mr. dr. M. Rood-de Boer, prof. dr. J. C. Brandt
Corstius, H. Mozes, mej. E. van der Reijden,
R. de la Rie, mr. dr. H. J. Roethof

Redactiesecretaris: F. C. van Soesbergen
Paulus Buyslaan 23, Amersfoort
Telefoon 03490-16474

Administratie, abonnementen en advertenties:
postbus 114, Utrecht, telefoon (030) 24641
giro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag

Abonnementsprijzen per jaar:
voor Nederland, andere E.E.G.-landen, Suriname
en de Antillen f 9,50,
overige landen f 12,-
Losse nummers f 0,50

In dit nummer (8 pag.) o.a.:

Prof. Dr. R. Rijkse: Geldboetstelsel aan vernieuwing
toe (pag. 3)

Gerard Mathôt: Maanreis vraagt om heroriëntering op
wetenschap (pag. 5)

H. Jansen: Een aparte benadering van de apartheid
(pag. 6)

P. Krug: Zwanen en adelaars (pag. 7)

De zegeningen van de gifgassen

ENKELE ongelukken met giftige gassen op Amerikaanse militaire bases zijn er waarschijnlijk de oorzaak van dat binnen en buiten de Verenigde Staten steeds meer aandacht wordt besteed aan wat gewoonlijk wordt aangeduid als ABC-wapens. Deze *atomaire, biologische en chemische* strijdmiddelen zijn weliswaar al operationeel, d.w.z. er liggen grote voorraden van opgeslagen, maar gelijktijdig worden ze nog dagelijks verder ontwikkeld en geperfectioneerd. Bij dit onderzoek zijn behalve het leger, grote wereldomvattende industrieën als Dow Chemical betrokken.

HET is vooral de Vietnamese oorlog die de publieke opinie over chemische strijdmiddelen heeft wakker gemaakt. Er is duidelijk gewezen op de gevolgen van gifgassen die in Vietnam zijn gebruikt om hele stroken oerwoud te ontbladeren. De onschuldige genoemde gassen bleken in hoge mate schadelijk te zijn voor flora en fauna. Ook andere chemische wapens als phosphine-oxyde, traangassen, blaartrekkende gassen en zenuwgassen zijn er in praktijk gebracht. In zekere zin hoort bij dit rijtje ook thuis napalm, het gelei-achtige mengsel van vetzuren, aluminiumzeep en benzine, dat bij verbranding aan de menselijke huid blijft kleven.

SINDS de Eerste Wereldoorlog al worden gifgassen gemaakt en toegepast. De praktijken van de Italianen in het toenmalige Abessinië zijn genoegzaam bekend. In de Tweede Wereldoorlog is er merkwaardig genoeg vrijwel geen gebruik gemaakt van gas, maar daarna wist men er weer weg mee: Korea, Jemen, Vietnam en in iets onschadelijker vorm worden ze ook voor binnenlands gebruik aangewend: men denke aan de rellen in Frankrijk, de VS, West-Duitsland. Het is bekend dat het grootste deel van deze 'onmenselijke' wapens verboden zijn bij de Conventie van Genève, maar daar stoort vrijwel niemand zich aan. De VS hebben deze 'humanitaire afspraak', onder auspiciën van het Internationale Rode Kruis nooit mede ondertekend maar Nederland bijvoorbeeld wel, en hier liggen de chemische wapens ook klaar, met als ex-

cuus: we weten dat de vijand er ook over beschikt. Bovendien wat is er tegen om ze te hebben, zolang je ze niet gebruikt?

OVER dit soort argumenten oordele men zelf, maar voor één ding is een waarschuwing misschien niet overbodig, omdat eenzelfde mentaliteit ook bij Nederlandse militaire voorlichters te bespeuren valt: In Amerika verschijnt een militair blad (ook buiten legerkringen), geheten The Army Digest. Daarin is kort geleden een tegenaanval ingezet op de groeiende onrust van vele keurige staatsburgers over de chemische oorlogsvoering. In dat blad wordt duidelijk gemaakt dat de ontwikkeling van strijdgassen toch ook positieve kanten heeft. Zo vermeldt de Army Digest: 'Nitrogeen mosterd wordt bij de behandeling van kanker aangewend; zenuwgas – althans bepaalde typen daarvan – verlicht glaucoma, een oogziekte die veelal tot blindheid leidt; tegengiften bij metaalvergiftiging zijn ontdekt; diverse giftige verbindingen kunnen grote branden doven' (...) Soms door toevallige ontdekking, vaker echter door rusteloos voortgaand wetenschappelijk onderzoek, verheft het werk van het Chemical Corps de landsverdediging, door onberekenbare voordelen toe te voegen aan de economie en het persoonlijk welzijn.

DIT soort publikaties, die niet zo typisch Amerikaans zijn om hier gesignaleerd te worden, dreigen velen een rad voor ogen te draaien, omdat aan de waarheid van die woorden niet getwijfeld hoeft te worden. Maar het is naïef te menen dat de gerezen kritiek op B- en C-wapens door zo'n lijst van zegeningen weerlegd wordt. Oorlogen hebben het menselijk vernuft altijd aangespoord tot grotere prestaties op technologisch gebied en sleepten in hun kielzog een reeks uitvindingen en verbeteringen mee. Het klinkt geruststellend te horen wat het militaire complex de mensheid aan zegeningen heeft opgeleverd. Als we maar willen vergeten wat nog meer op dat lijstje thuisheert: massamoord, angst, ellende, armoede, honger, vernietiging, en levenslange tekening van ieder die dat heeft meegemaakt.

C.V.

KRITISCH ALLERLEI

Geestelijke Weermacht (1)

ER is in Nederland een stichting in oprichting die aller nauwlettende belangstelling verdient. Een stichting die zijn ontstaan dankt aan een 'gezamenlijke verontrusting' en 'verontwaardiging' over het laatstelijk op de Dam gedemonstreerde 'gebrek aan achting' voor het Nationaal Monument. Die stichting gaat daarom de strijd aanbinden tegen de 'toenemende afwijzing van democratische waarden, die aan de Nederlandse samenleving ten grondslag liggen'. Die stichting moet volgens haar ideoloog, mr. C. C. van den Heuvel, in ons land (en daarbuiten) de geestelijke weerbaarheid tegen ondemocratisch radicalisme bevorderen, want 'als je wil waarschuwen moet je dat op tijd doen. Niet wachten tot je door het extremisme van links verzwolgen bent.'

Mr. C. C. van den Heuvel heeft het vooral op het gebruik van geweld dat hand over hand neemt. Daar is hij sterk tegen: 'Als de overheid besluit geweld te gebruiken, dan is tegengeweld moreel niet gerechtvaardigd. Tegengeweld leidt tot anarchisme'. En, zegt mr. Van den Heuvel, om alle misverstanden te vermijden: 'Ten onrechte worden wij ervan beschuldigd vast te houden aan absolute waarden, waaraan niet getornd mag worden. De gemoederen in Nederland gisten. Uit alle delen van het land heeft men bij ons geprotesteerd tegen de onwaardige behandeling van het Nationaal Monument in Amsterdam. Een bepaald soort jeugd vernielt er kransen, doet er zijn behoefte: dingen waartegen hard moet worden opgetreden.'

Geestelijke Weermacht (2)

TEGEN het geweld van links-radicalen als mr. Van den Heuvel is, gaat hij met zijn stichting 'Geestelijke Weerbaarheid' liever niet de straat op, maar als dat gebeurt 'is het in dergelijke gevallen goed als je de beschikking hebt over potige kerels'. Verslaggever P. J. Kat van het Algemeen Handelsblad: 'Een soort knokploeg dus'. Mr. van den Heuvel: 'Een dergelijke benaming legt men ons graag in de mond. Van mijn part wordt zo'n ordedienst zo genoemd. Ik noem het zelfbescherming.' Spreken de methoden en ideeën van links hem niet zo aan kennelijk, over rechts denkt mr. Van den Heuvel wat genuanceerder. Een protest tegen de 'democratie' in Griekenland, Spanje en Portugal acht hij niet op zijn plaats. 'Er is in West-Europa een geloei over deze landen losgebarsten,

waarbij in geen enkel opzicht de objectiviteit betracht wordt. Als wij ons op deze wijze blijven opstellen tegen deze landen, dan leidt dat tot een isolement van die landen, tot frustraties, waarin integere democratische bedoelingen die daar leven, niet tot ontwikkeling kunnen komen'.

Wie nu denkt dat hij inmiddels weet wat hij aan mr. Van den Heuvel en zijn stichting Geestelijke Weerbaarheid heeft, wacht nog een leuk antwoord op de vraag of de stichting ook tegen rechts extremisme gaat waarschuwen:

'Ja, we zien aan de randgebieden van de democratie bewegingen ontstaan, die gevaarlijk voor onze maatschappijstructuur kunnen worden. Toenemend links-radicalisme roept extreem-rechtse krachten op. We moeten ons tegen deze ontwikkeling gaan wapenen'.

Geestelijk Weerbaar

INGEZONDEN brief in The Times van 23 augustus: Mijne Heren - Sinds ik het al zo'n jaar of tien twee tot drie keer per week op de bovenste verdieping van bus 9 in beide richtingen passeer, heb ik met toenemende vreugde gekeken naar de altijd maar groeiende schoonheid van het Green Park; een gevoel dat dus precies tegenovergesteld is aan dat van de heer Remmett-Peay (16 augustus). De onvergelijkbare bomen schijnen elk jaar aan pracht te winnen en ze vormen een volmaakt geheel met de zachtglooiende, uitstekend onderhouden grasvelden. Telkens als het park in zicht komt moet ik denken aan die regels van Marvell:

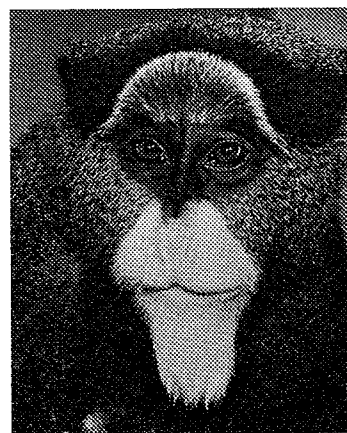
No white no red was ever seen
So amorous as this lovely green!
Naar mijn gevoel is de aanwezigheid van al die levendige jongens en meisjes, met hun uitbundige, fantastische kleding iets schitterends, omdat ze van het groen rondom genieten zoals het eigenlijk zou moeten; ik geloof voor het merendeel netjes en beschaafd. Het doet me groot genoegen dat de autoriteiten nog niet geprobeerd hebben ze uit dit paradijs te zetten. Wat betreft de 'tentoonstelling en verkoop van moderne schilderijen': wat een verrukking om dat te zien! Het is een zeer kleine expositie - en al deze menselijke activiteit, tezamen met de ijskarretjes e.d. zijn nietig tegen de majesteit van de bomen.

Met de meeste hoogachting,
JOYCE REEVES, 35 Blackheath Park, S.E. 3.

Knul

ALS dagsluiter mis je die pater Leopold Verhagen toch, nu hij al geruime tijd niet meer op het scherm figureert. Maar de lezers van het maandblad Ariadne (27/8) heeft hij toch weer een onvergetelijk moment bezorgd, toen hij over het celibaat de woorden sprak:

'Weet u hoe je reclame voor het priesterschap moet maken? Je moet het zelf doen. Een jongen, die op zijn vijftiende al ruikt naar het huwelijksbed, is natuurlijk niet geschikt voor ons vak. Gisteravond had ik hier een goede knul. Ik vroeg hem of hij wel eens naar de meisjes keek. 'Daar maak ik me nog niet druk om, pater', zei hij. Kijk, zo'n jongen kan best geschikt zijn. Die moet je wijzen op de aantrekkelijke kanten van het priesterschap.'

Vergissingen

IN onze recensie over Globe's voorstelling van Shakespeare's 'Spel der vergissingen', zijn bij het

telefonisch overbrengen een paar storende vergissingen geslopen. Het stuk gaat niet over 'een als lijk uitziende tweelingbroer', maar over 'gelijk uitziende tweelingbroers'. Het is dan ook geen 'likspel', maar een 'blijspel'. De tweelingheren en de tweelingknechts zijn door een schipbreuk niet 'nerveus' geraakt, maar 'uit elkaar geraakt' en het stuk speelt niet in een 'kermisachtige showroom', maar in een 'kermisachtig griezhol'. De ouderwetse verhoudingen tussen heer en knecht werken in modern kostuum niet als 'analarismen', maar als 'anachronismen'. Ten slotte is 'met Shakespeare's tekst zeer vrij omgesprongen'. (De Telegraaf.)

Advertentie

MERKWAARDIGE advertentie, met de kop: 'Love in, dream in', echt voor 'hippe' jongelui. En dan: 'LIEFDE; Heerlijk modern, vrij van klein-burgerlijke moraal, de ander accepteren en 'NEMEN' zoals hij of zij is. LIEFDE... ja dat is de oplossing. ALLES OM JE HEEN VERGETEN EN GENIETEN. DROMEN; vergetelheid zoeken tegen 'ELKE' prijs. Lekker slapen, lekker dromen, nergens aan denken. Als je droomt kun je mooie verwachtingen hebben van vrede, rust en schoonheid. ALLES OM JE HEEN VERGETEN EN GENIETEN. Maar: Ontwaak, jij die slaapt, en sta op uit de DODEN, en CHRISTUS zal over je lichten. JA, ONTWAAK, WORDT WAKKER, NU.' En zo gaat de advertentie verder. De jongeren voor wie zij bedoeld is zullen er niets van begrijpen, wezenlijk niets. Daarvoor is de samenleving te onchristelijk geworden.

Astronaut

De glazen koepel rondom zijn bestaan
heeft zeer doorzichtig hem de kans ontnomen
een schrede buiten dit verblijf te komen
en houdt het sterregruis van hem vandaan.

Zorgvuldig, moeiteloos volgt hij de baan
waarvan op aarde nog de vogels dromen,
waarnaar de toppen reiken van de bomen,
tot aan het grensgebied van het bestaan.

Toch wordt het eindpunt altijd uitgewist
waar hij gewichtloos, even maar, blijft hangen.
Als ieder uitzicht daarop is gemist

dan heeft de parachute hem weer gevangen,
om, als hij uit de zee is opgevist
nog mens te zijn en meer nog te verlangen.

ANDRÉ SPRUIT

(Uit: Het subjectieve heelal)

Geldboetestelsel aan herziening toe

IN het vorige nummer van Mens en Wereld besprak prof. dr. R. Rijksen het interim-rapport, dat de commissie-Vermogensstraffen onlangs aan de minister van justitie uitbracht. In dit rapport wordt ervoor gepleit de geldboete een belangrijker rol te laten spelen dan totnogtoe gebeurt. Vrijheidsstraf, gevangenisstraf, moet een uiterste maatregel zijn. Over de door de regeringscommissie bepleite herziening van het geldboetestelsel, heeft prof. Rijksen nog enkele kritische kanttekeningen te maken:

DE commissie-vermogensstraffen stelt terecht dat de huidige regeling van de geldboete een ratjetoe is. Vele delicten worden bedreigd met geldboete, telkens met een ander maximum, al dan niet alternatief met vrijheidsstraf. In 1915 kwam de mogelijkheid voorwaardelijke vrijheidsstraf te combineren met geldboete van hoogstens f 2000 of f 4000, afhankelijk van de bedreigde gevangenisstraf. In 1925 werd het mogelijk om, ook al stond op het delict geen geldboete, niettemin geldboete op te leggen van hoogstens f 10.000 of f 20.000 afhankelijk van de gevangenisstraf die de rechter zou hebben opgelegd.

GEÏNSPIREERD door de Wet op de Economische Delicten stelt de commissie voor het invoeren van boete-maxima voor vijf categorieën strafbare feiten. De wet zal vaststellen welke delicten onder welke categorie vallen. De categorieën lopen tot f 200, f 1000, f 10.000, f 25.000, en tot f 100.000. Binnen deze categorieën zal de rechter in elk geval de hoogte van de boete bepalen. In een algemene bepaling zullen de delicten worden aangewezen waarvoor, bij wijze van uitzondering, vrijheidsstraf kan worden opgelegd. Meent de rechter niet met een lichtere straf dan vrijheidsstraf te kunnen volstaan, dan zal hij dit in zijn vonnis moeten motiveren. Hetzelfde geldt voor boete-oplegging hoger dan f 200. De rechter moet ervoor zorgen dat de verdachte door de boete niet onevenredig zwaar wordt getroffen, rekening houdend met zijn financiële draagkracht. De rechter kan bepalen dat de boete in termijnen zal worden voldaan.

OM deze kern groepeerde de commissie een aantal voorstellen, zoals invoering van een algemene bevoegdheid van de rechter een verdachte schuldig te verklaren zonder oplegging van straf, uitbreiding van de transactie-mogelijkheid tot alle strafbare feiten, en het vervangen van de in 1915 ingevoerde boete-maxima van f 2000 en f 4000 door de maxima van de categorie waartoe het delict behoort. In deze voorstellen zijn veel aantrekkelijke elementen. Het is juist, de rechter binnen de maximum-grens van de wet zoveel mogelijk vrij te laten in de bepaling van de strafmaat. Een andere vraag is, of er in de praktijk behoefte bestaat aan het naar voren schuiven van de geldboete. De mogelijkheden het boete-maximum te overschrijden, zoals die in 1915 en 1925 zijn tot stand gekomen, werden in 1966 slechts benut in 1,25% van het aantal veroordelingen tot geldboete wegens een misdrijf uit het Wetboek van Strafrecht. In ditzelfde jaar waren 72% van de veroordelingen tot geldboete de boetes lager dan f 100, 27,2% tussen de f 100 en f 500, en slechts 0,8% f 500 of meer. De conclusie is, dat de bestaande maxima niet een rem vormen om hogere boetes op te leggen. Daarom lijkt mij de categorie-indeling met de daaraan gekoppelde maxima niet meer dan een verfraaiing van een stelsel dat inderdaad aan nadere systematisering toe was.

MEER is te verwachten van de eisen tot motivering. In Engeland, waar sedert 1948 soortgelijke eisen als de commissie stelt gelden, is het aantal veroordeelden tot gevangenisstraf sinds-

dien met meer dan de helft gedaald. Het hangt ervan af hoe de rechter de motivering van de strafmaat opvat. Motiveringen in de trant van 'gezien de aard van het delict, de persoon van de verdachte, enz.', of 'gezien de draagkracht van de verdachte, enz.' betekenen dat de kans wordt gemist. Het is het beleid van de rechter, en niet in het minst van de Hoge Raad, dat aan deze bepalingen reële betekenis kan geven.

DE commissie heeft zich uitvoerig bezig gehouden met het z.g. dagboetestelsel, zoals dit in Scandinavische landen bestaat. De kern is, dat het bedrag van de boete niet moet worden vastgesteld op X gulden maar op een inkomen gedurende X dagen, zodat in vergelijkbare gevallen de veroordeelden naar rato van hun financiële positie gelijkelijk worden getroffen. De commissie heeft deze gedachte verworpen, en dat vind ik jammer. Zij zegt: het is onjuist een multi-miljonair voor een onbelangrijk delict f 1000,- boete geven. Het zal niet dagelijks voorkomen. Overigens, waarom is het onjuist? En als het onjuist is kan men met delen van het dag-inkomen werken. De commissie zegt: veel delicten, b.v. verkeersovertradingen, worden tegen een vast tarief afgedaan. De rechter zou dan met twee systemen naast elkaar moeten werken. Ik geloof dat dit geen doorslaggevend bezwaar is. Wanneer de rechter voor verkeersovertradingen een vast tarief zou toepassen, zou het bereik van de politietransactie kunnen worden uitgebreid. Wie niet betaalt, en voor de rechter komt, zou dan onder het dagboete-stelsel vallen, waarbij ook hier de mogelijkheid om in delen van dag-inkomen te denken moet bestaan. De commissie zegt: de doorzichtigheid van het dagboete-stelsel is maar zeer betrekkelijk, omdat de rechter als boete oplegt het inkomen gedurende X dagen. Niemand weet hoeveel geld dat de veroordeelde kost. Dit bezwaar deel ik niet. Ieder kan voor zichzelf weten: 'als ik het was, kostte me dat X gulden'. De commissie zegt: het dagboete-stelsel veronderstelt de beschikking over nauwkeurige gegevens over inkomen en vermogen van de verdachte, waardoor de fiscus veel extra-werk zou krijgen. Dat is waar, maar de commissie stelt zelf voor de officier van justitie te belasten met het verzamelen van gegevens over de draagkracht van de verdachte in zaken die niet in de eerste categorie (d.w.z. maximum boete f 200) vallen. Deze gegevens zal de officier immers ook van de fiscus moeten krijgen. Ondanks enkele bedenkingen meen ik dat de commissie-vermogensstraffen een zeer waardevol rapport heeft geschreven. Het geeft blijk van een eerlijk zoeken naar nieuwe wegen op het gebied waarop dat hard nodig is. Dat het loffelijk streven de korte vrijheidsstraf terug te dringen niet alleen bereikt kan worden door de vermogensstraffen naar voren te schuiven, houdt niet een verwijt aan de commissie in: haar opdracht beperkte zich tot de vermogenssanctie. Dat zij reeds bestaande wettelijke mogelijkheden heeft gesystematiseerd en uitgebreid, is een verdienste. Dat zij een wezenlijk andere aanpak, zoals die ligt in het dagboetestelsel, heeft verworpen, zal naar ik hoop geen reden zijn in de verdere discussie deze mogelijkheid buiten beschouwing te laten

PROF. DR. R. RIJXSEN

Wat hebben we toch een vreemd klimaat. Verleden week dacht ik er ernstig over om de wintergarderobe tevoorschijn te halen en nu zit ik op het achterbalkon en moet de zon afschermen, omdat het anders niet uit te houden is van de warmte. Achter mijn rug, in de meisjeskamer heerst grote bedrijvigheid. Als ik een ouderwetse moeder was, zou ik zeggen: 'Een bedrijvigheid, een betere zaak waardig, waarom gaan ze niet heerlijk naar buiten, de frisse lucht in met dit hemelsmooie weer!' Maar de moderne moeder, die geleerd heeft de moderne jeugd te peilen in hun diepste zielerorselen, of althans dit te proberen, besterven deze woorden op de lippen. Ze heeft leren leven met: een mens z'n lust is een mens z'n leven en ze zwijgt, zolang het geen kwaad kan; zolang er geen brand of overstroming door kan ontstaan. Alleen het voorgenomen slaapje lukt niet, want er wordt gezaagd, gesleept en gezeuld: de poten moeten namelijk onder de bedden uit, de bureautjes, die inderdaad wat gammel zijn, moeten uit de kamer, alle laadjes moeten leeg en alles, wat een uur geleden nog als het allerheiligste bewaard moest blijven, ligt nu op hopen, klaar om in vuilnisbakkenzakken gepakt te worden. Hier en daar weet ik er nog wat uit te pikken. Ook ik heb m'n herinneringen. De kamer is nu haast helemaal leeg. De bedden liggen op de grond, tafels of iets, waar je zo 't een en ander kwijt kan, zijn er niet meer. Alles is gelijkvloers. De mens, die zoveel honderdduizenden jaren een rechtop lopend wezen is geweest, keert terug naar het reptielstadium. Dat is misschien wat overdreven maar een feit is, dat we op het moment leven in wat mijn man noemt een zit-en-ligcultuur. In mijn jonge jaren werden wij door de Franse leraar uitgescholden voor zoutzakken, omdat we in onze banken hingen als dwielen over de rand van een emmer, terwijl zijn moeder tachtig was en nog nooit met haar rug tegen de rug van een stoel had geleund. Mijn vader beweerde, dat in zijn jeugd de kinderen aan tafel moesten staan onder 't eten. Tegenwoordig zit iedereen overal en liefst op de grond of op straat. Nu moet dat wel, zomaar op straat bedoel ik, want zoals ons wegnen nog lang niet is aangepast aan de snelle toename van het aantal auto's, zo is ons stadsbeeld nog lang niet bij met de grotere behoefte van de mensen om te zitten. 't Is toch zo, als je in Amsterdam rondloopt, winkelt of boodschappen doet, is er nergens plaats, waar je eens even uit kan rusten. De laatste tijd hebben ze als de hazen wat banken neergezet op de Dam, maar voorheen had je keus uit twee mogelijkheden: doorsjouwen en zo gauw mogelijk zien dat je thuiskwam, of in een café of op een terras neerzigen. Als derde mogelijkheid was er dan nog het Nationale Monument, maar dat was alleen voor de jeugd weggelegd, met alle gevolgen van dien deze zomer.

'Waar moeten jullie nu huiswerk maken?' hoor ik mijn man vragen. Het antwoord hoor ik niet. 't Zal wel een enorme stomme vraag zijn. En dat huiswerk zal wel gemaakt worden aan onze eetkamertafel of aan mijn mans bureau. Dat gebeurde immers toch al, want op hun eigen bureau lag altijd zoveel troep, dat ze er zelf niet meer bijkonden. Dat komt nu in 't vervolg allemaal op de grond waarschijnlijk: asbakken, theekopjes, boeken, grammofoonplaten, glazen, alles op de grond en daar kruipen ze dan zelf tussendoor, net als toen ze nog klein waren en met alles op de grond speelden. En ik kom daar binnen, als Gulliver bij de Liliputters. Vroeger vond je moeder het vies, als je zo over de grond dweilde, maar dat argument gaat ook al niet meer op. De moderne schoonmaakmiddelen houden de vloer brand-schoon, de moderne stoffen zijn zo gewassen, zo droog met de moderne wasmiddelen en de centrifuges. Strijken hoeft niet meer. Nu ja, wat is er dan nog tegen! Op naar het reptielstadium!

Oorlogsmisdaden — Bisschop Defregger

In het maandblad van onze geestverwanten van de Freireligiöse Landesgemeinde Nordrhein-Westfalen, 'Freies Denken', lazen wij een artikel, dat oorspronkelijk in 'Der Spiegel' is verschenen. Wij achten het van belang, dat ook onze lezers hiervan kennis nemen.

DE REDACTIE

Teutoons lood

IN de dom van München sloeg voor priester Matthias Defregger het tot nu toe grootste uur van zijn leven: Kardinaal Julius Döpfner wijdde de man, die sedert vele jaren zijn vicaris-generaal was geweest, tot bisschop. Paus Paulus VI roemde in de betreffende oorkonde de 53-jarige Defregger als volgt: '...lijkt gij ons, geliefde zoon, met uw gaven van hart en verstand, buitengewoon geschikt'. Dat was op 14 september 1968; op een tijdstip, waarop het openbaar ministerie van Frankfurt al een jaar tegen de geliefde zoon van de paus een onderzoek instelde 'wegens medewerking aan massamoord'.

DEZE vond plaats op 7 juni 1944, ongeveer 100 km ten noordoosten van het Vaticaan, in de Abruzzes. Hier, in het bergdorp Filetto di Camarda, sloeg Defregger's donkerste uur. Kapitein Matthias Defregger, commandant van een verbindingsafdeling van de 114e divisie jagers, werd door de divisiecommandant, kolonel Boelsen, als geschikte man voor een speciale opdracht uitgezocht: hij moest 'alle manlijke inwoners van Filetto laten fusilleren'. Defregger, die spoedig daarop tot majoor werd bevorderd, gehoorzaamde.

DRIE dagen voor het bloedbad — op 4 juni 1944 — hadden de geallieerden Rome bezet en maakten zich op voor een verdere opmars. Daardoor werd, zoals de Duitse opperbevelhebber in Italië, veldmaarschalk Albert Kesselring in zijn memoires schrijft, 'de Duitsers een adempauze gegund'. Afzonderlijke eenheden gebruikten die, om de partizanen die zich in de bergen verborgen hielden, door acties, waarbij veel bloed vloeide, af te schrikken. Voor dergelijke acties bracht de 114e divisie jagers een schat aan ervaring mee. Tweeëneenhalf jaar lang had zij in Servië, Bosnië, Dalmatië en aan de kust van de Adriatische Zee, uitsluitend tegen partizanen gestreden, waarbij de strijdmethoden van beide kanten steeds barbaarser werden. Ook in Italië presteerde de 114e divisie, zodra ze rust van de geallieerde troepen kreeg, heel wat.

Aanleiding
ALS aanleiding voor het bloedbad in Filetto gebruikte divisiecommandant Boelsen het vermoorden van — naar men zegt — vier Duitse soldaten. De burgers van Filetto verzekerden echter vandaag nog unaniem, dat de partizanen in het dorp en de omgeving slechts één soldaat zouden hebben gedood. Defregger daarentegen herinnert zich — wat de zaak volkenrechtelijk in een milder daglicht zou kunnen plaatsen — dat er vier Duitse slachtoffers waren, hoewel zijn uitspraken in het algemeen wezenlijk van die der dorpsbewoners afwijken. Zo gaf de bisschop toe, dat er '22 tot 24 mannen in de leeftijd van 20 tot 50 jaar zouden zijn afgezonderd en aan de pelotonscommandant van de 1e compagnie overgeleverd voor de executie.' De pelotonscommandant zou 'in een in de nabijheid liggend bos voor het dorp de executie volgens bevel' hebben uitgevoerd. In feite werden echter 17 dorpelingen doodgeschoten; vijf of zeven min-

der dan Defregger zich herinnert. Ook de opgave der leeftijden klopt niet: de jongste was 17, de oudste 65 jaar. Bisschop Defregger, korte tijd geleden tot de verslaggever van 'Der Spiegel': 'De vier door de partizanen gedode soldaten behoorden tot mijn verbindingscolonne. Daarom werd waarschijnlijk het bevel tot fusillering aan mij gericht'. Hij zou twee keer vergeefs 'tegenwerpingen van menselijke aard' gemaakt hebben en toen het bevel tot executie aan een luitenant 'hebben gedelegeerd in het bewustzijn, dat deze maatregel in ieder geval uitgevoerd zou zijn'. Kapitein Defregger zag nog, hoe de dorpelingen werden samengedreven. Toen riep de dienst hem: 'ik begaf mij naar de verbindingsapparatuur, om maatregelen voor het transport daarvan te treffen'.

DE executie had met een militaire executie niets te maken; het was eenvoudig afslachten. De dorpelingen werden op minstens drie verschillende plaatsen met machinegeweren in elkaar geschoten. De Duitse partizanen-jagers ontzagen zelfs leden van de 'Wehrmacht' niet. De leider van de in Filetto gestationeerde soldaten, die niet tot de 114e divisie behoorden, was een sergeant-majoor, over wiens dood nog heden ten dage ter plaatse wordt gesproken. Zo berichtte de boer Antonio Palumbo: 'Toen ze mijn vader hadden omgebracht, ging de Duitse sergeant-majoor naar hen toe en zei: "jullie hebben een fatsoenlijk mens doodgeschoten"'. Toen zei een officier: "Je bent een collaborateur" en schoot hem neer. Het lijkt hebben ze meegenomen'. De andere doden werden bijna allemaal verbrand. In het nachtelijk gewirwar gelukte het echter drie gewonden te vluchten; twee van hen overleefden het. Dr. Attilio Cerone, gemeentearts in het nabijgelegen Paganica, gaf inlichtingen: 'Een van de aangeschoten mannen kon ik helpen redden; hij heet Mariano Morelli, is nu 61 jaar en woont in Rome. Ik moest hem toen het ziekenhuis binnensmokkelen; alleen zou ik hem er niet doorheen hebben kunnen helpen. Hij had al te veel bloed verloren. Tegen de morgen plunderden de partizanen-jagers het dorp, brandden bijna alle huizen plat en verdreven het vee.'

NA HET BLOEDBAD

DAARNA verviel het katholieke dorp van ongeveer 1000 zielen en ook tegenwoordig wordt het nog door slechts 512 mensen bewoond. Een bescheiden gedenksteen aan de

ingang van het dorp herinnert aan het bloedbad. Hij werd in 1950 geplaatst en draagt, behalve de namen en de foto's in emaille van de 17 vermoorden, een tekst, die aldus begint: 'De namen van de grootmoedige martelaren, wier leven hun door verraderlijk, teutoons lood werd ontnomen'...

BEROEPSOFFICIER Defregger overleefde de oorlog en ontliet de Amerikaanse militaire politie, die niets van het Filetto-bloedbad vernam. Robert M. W. Kempner, een van de vooraanstaande aanklagers in de Neurenbergse processen, tot 'Der Spiegel': 'Zulke gevallen kwamen alleen al wegens de buitensporigheid van deze executie-acties, veelvuldig voor een militaire rechtbank. De daders werden in het eerste jaar na de oorlog met tamelijk grote zekerheid ter dood veroordeeld.' Defregger, die de dans ontsprongen was, die voor de oorlog colleges filosofie had gevolgd, studeerde nu theologie en werd in 1949 door kardinaal Faulhaber tot priester gewijd. In 1962 werd Defregger door kardinaal Döpfner tot vicaris-generaal en daarmee in de regeringstop van het aartsbisdom München en Freising beroepen.

DE 'Süddeutsche Zeitung' noemde de nieuwe chef van het bisdom het 'andere ik' van Döpfner en verduidelijkte zijn afstamming: hij zou 'drager van een beroemde naam zijn'. Grootvader Franz was een begaafde kunstschilder, die voornamelijk krachtige Tiroler types afbeeldde. Vader Hans, die een Francaise had getrouwd, was een geacht beeldhouwer en architect in München. De geestelijke, spruit van dit kunstenaarsgeslacht, met een open oog voor de dingen, die in de wereld gebeuren en de zoon van een huisknecht Döpfner, verstonden elkaar dadelijk. Maar ook met de 'oude kameraden' bleef Defregger verbonden. Zo celebreeerde hij in 1961, bij een reünie van zijn jagers-divisie in Bad Tölz, voor enige duizenden toenmalige soldaten een veldmis om ze daarna met een toespraak in de 'Kameraad, weet je nog van toen'-stijl te plezieren met: 'Wat in het stof der Russische steppen, in het Kaukasische veld, bij het springen der granaten is ontstaan, is ook bestand tegen het praktische materialisme van onze dagen'. In datzelfde jaar zei Döpfner naar aanleiding van een proces tegen een oorlogsmisdadiger: 'Als de jeugd aan nieuw onrecht weerstand moet bieden, moeten wij hun voorbeelden geven. Zij moeten de mensen leren kennen, die ook in de moeilijkste uren, hun geweten trouw zijn gebleven'.

ZES jaar later hing 'de rechterhand van de kardinaal', zoals Defregger veelvuldig werd genoemd, zelf een proces als oorlogsmisdadiger boven het hoofd. Eind 1964 verzocht de regering van de Bondsrepubliek om materiaal ter opheldering van oorlogsmisdaden. Italië zond talrijke stukken over fusilleringen van gijzelaars, waaronder ook rapporten over het geval Filetto. Deze stukken kwamen in Frankfurt terecht, aangezien daar de vermoedelijke hoofdschuldige aan dit bloedbad woonde. Maar al gauw bleek, dat Defregger uit München het executiebevel van de divisiecommandant, die inmiddels was overleden, had laten uitvoeren. De procureur-generaal van Frankfurt, Dr. Dietrich Rahn, reisde naar München, waar hij Defregger verhoorde. Ook andere Duitse betrokkenen werden gehoord. Als conclusie van hun uitspraken kwam Rahn tot de overtuiging, dat de bloedige daad van Filetto 'nooit moord kon zijn geweest'. Italiaanse ooggetuigen werden niet verhoord.

NA twee jaar onderzoek was de zaak voor procureur-generaal Rahn afgedaan. Hij zette een punt achter een omvangrijk 'besluit tot seponering', waarin hij stelde, dat de handeling van de divisiecommandant 'desnoods als doodslag, niet echter als moord zou kunnen worden aan-

gemerkt'. Want: 'Er is geen sprake van de kwalificaties van moord, volgens § 211 van het wetboek van strafrecht. Het doden van de gijzelaars was gemeen, noch gruwelijk. Het bevel werd ook niet uit laaghartige beweegredenen gegeven'. Zodoende zou 'de beschuldigde Defregger slechts aan medeplichtigheid aan doodslag schuldig zijn'. En doodslag was na 15 jaar verjaard. Een dergelijke rechtsopvatting schijnt misschien juist, als men - zoals de Duitse procureurs - de nadere bijzonderheden van de executie buiten beschouwing laat of er niet eens een onderzoek naar instelt. Zouden de autoriteiten uit Frankfurt - zoals 'Der Spiegel' heeft gedaan - naspeuringen op de plaats van de misdaad hebben laten doen, dan zouden zij uit de verhalen van de nabestaanden hebben moeten afleiden, dat de meesten der 17 slachtoffers minstens zes uur lang de voorbereidingen voor hun eigen terechtstelling tot in details moesten meemaken.

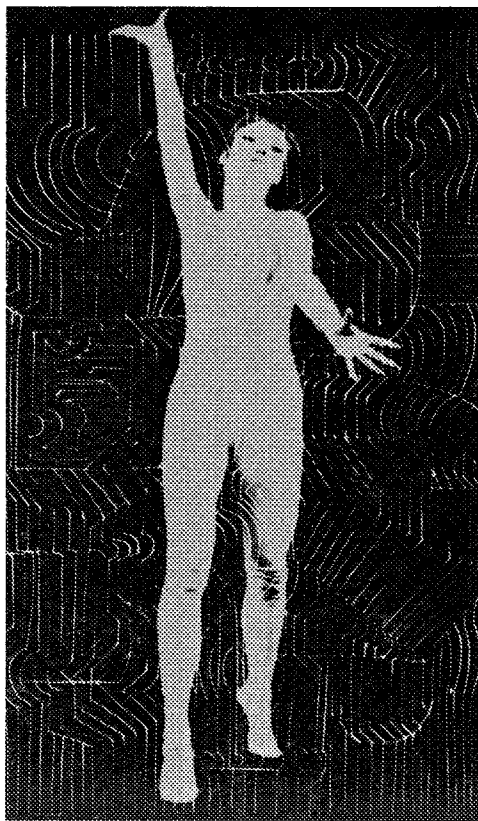
WANNEER het doden echter - volgens Schröder-Schönke - 'groot lijden van lichamelijke of geestelijke aard veroorzaakt, hetzij door de kracht of door de duur der handeling van de dader... ook dan, wanneer het eigenlijke doden pijnloos plaats vindt, echter de daaraan voorafgaande handelingen het slachtoffer psychisch lijden berokkent' - dan is het doden 'wreeddaardig' en dientengevolge juridisch niet als doodslag, maar als moord te beschouwen. Bezie men echter het bloedbad van Filetto als een door wreeddaardige levensberoving begane moord, dan is deze daad tot op heden nog niet verjaard. Onverschillig, hoe men het aandeel van Defregger beoordeelt, hetzij slechts als medeplichtige (zoals de procureur-generaal te Frankfurt) of volgens de door rechtsgeleerden aangehangen 'theorie der objectieve deelneming' zelfs als 'dader'; in beide gevallen zou een aanklacht de bisschop voor de rechtbank hebben kunnen brengen. Weliswaar heeft het Frankfurter besluit tot seponering de bisschop voorlopig hiervoor bewaard, toch kan, bij het bekend worden van nieuwe feiten, op ieder ogenblik weer een nieuw onderzoek worden ingesteld.

Procureur-generaal Rahn echter, beschouwt het resultaat van zijn inspanningen tot op heden vooralsnog met welgevallen: 'Wij hebben ons verdomd veel moeite gegeven voor deze zaak'.

Achter de namen van de 17 gefusilleerden van de 7e juni 1944 staat in het bevolkingsregister van Camarda als doodsoorzaak 'armadi di fuoco' (vuurwapen). Als tijdstip is 19 uur vermeld; toen begon de Duitse actie. De meesten werden echter pas na middernacht doodgeschoten. Het zijn:

Mario Marcocci, 17
Tito Marcocci, 20
Antonio Celestini, 24
Luigi Marcocci, 30
Giovanni Gambacurta, 32
Domenico Marcocci, 36
Clemente Ciampa, 39
Cesidio Altobelli, 40
Gradito Alloggia, 40
Raimondo Ciampa, 41
Agostino Spezza, 44
Pasquale Cialone, 45
Sabatino Riccidelli, 47
Carlo Marcocci, 49
Loreda Cialone, 57
Ferdinando Mego, 64
Antonio Palumbo, 65

Maanreis vraagt om heroriëntering op wetenschap

van de dag en doet alsof er nooit zoiets als 'de verlichting' is geweest.

EEN verworvenheid van deze 'verlichting' is n.l. het loskoppelen van wetenschap en mystiek, waardoor de wetenschap haar autoriteit beperkte tot het eigen wetenschappelijke gebied en de mystiek naar het rijk der fabelen verwees, waardoor beslissingsrecht voor alle betrokkenen mogelijk werd (democratisering).

KENMERKEND voor de beoefenaren van die wetenschappen is dan ook, dat zij de beperktheid van hun wetenschap kennen en uitgaan van feiten. Natuurlijk kunnen ze zich als privépersonen wel met andere dan technische vraagstukken bezighouden, maar dan weegt hun stem even zwaar als die van andere betrokkenen. Dit in tegenstelling b.v. met traditionele wetenschappen zoals theologie en geneeskunde. Beoefenaren van deze wetenschappen menen vanuit hun beroepskennis, zeggenschap te hebben buiten hun wetenschap, en het recht anderen te betuttelen.

EEN arts bijvoorbeeld meent dat hij via zijn stetoscoop, behalve de hartslag ook nog een moraal waarneemt (bovendien haalt hij er ook nog wetenschap uit, maar dat is een ander verhaal). De voor de vrouw zo vernederende abortuscommissies zijn daar een sprekend voorbeeld van. Hier zien we de arts, de psycholoog, de socioloog (over een poosje misschien ook de melkboer) hun competentie overschrijden en mensonwaardige toestanden scheppen.

ALS de ruimtesprong ons als mensen iets kan leren, dan is het wel de beperktheid van de wetenschap. Een wetenschap kan geen uitsluitend geven over menselijk handelen, dat kunnen alleen mensen. Alleen mensen kunnen bepalen of de kindertjes in India boven Apollo-zoveel gaan. Iemand die zich afzet tegen de technologen, die slechts de uitvoerders zijn van een nationale wil, gedraagt zich als de geïrriteerde slang, die het hem pestende stokje, en niet stokjes manipulator, aanvalt.

Meer dan ooit is het noodzakelijk vast te stellen, hoever de competentie van een wetenschap gaat, en hoeveel wij als mens tot een bepaald project moeten bijdragen om tot optimale resultaten voor ons mensen te komen. En dit geldt waarlijk niet voor de techniek alleen.

GERARD MATHÔT

Radiolezing

HILVERSUM I

Zondag, 28 september 1969, 9.45-10.00 uur:
P. J. van Praag: 'Ervaringen uit Joegoslavië'.

Televisieuitzending

NEDERLAND I

Maandag, 13 oktober 1969. Wat heeft Erasmus nagelaten. Regie: Joes Odufré.

Voor het tijdstip van de uitzending verwijzen wij u naar de programmabladen.

Een aparte benadering van de apartheid

*MEDE dank zij financiële steun van bedrijven die daar belangen hebben, zijn drie Nederlandse professoren op studiereis door Zuid-Afrika geweest. Twee leden van het hooggeleerde driemanschap waren er al eens eerder: dr. G. Kooy (Wagenings socioloog) en dr. R. Kwant (Utrechts wijsgeer). Hun collega dr. W. Albeda (als sociaal-econoom praktiserend in Rotterdam) maakte een intensieve studie van de sociaal-economische aspecten van de apartheidspolitiek in het raam van de Internationale Arbeidsorganisatie in Genève. Voorwaar, drie professoren die met reden over Zuid-Afrika zouden mogen oordelen, want niet alleen dat zij er zijn geweest, zij spraken ook nog met 'tientallen leidende figuren uit de overheidssector, de politiek en het bedrijfsleven (werkgevers en vakbondsfunctionarissen)'. En zij hebben dat ook met weinig terughoudendheid gedaan, althans voor zover die conclusie paste in het kader van hun uitgangspunt: het arbeidsbestel. Waar ethiek en principe een rol gingen spelen, toonden zij zich aanmerkelijk beschoormer.**

KOOY/KWANT/ALBEDA hebben beoogd de vastgelopen dialoog tussen Nederland en Zuid-Afrika weer op gang te brengen en kozen daarvoor een nieuwe basis: het arbeidsbestel, 'omdat dit zo bruikbaar is'. Want, 'juist de arbeid heeft blank en zwart in Zuid-Afrika bij elkaar gebracht... Het bestaan van (beide groepen) is verstrengeld geraakt. De blanken konden niet leven zonder de zwarten en omgekeerd. Het Zuidafrikaanse arbeidsbestel is zonder Bantoes eenvoudig ondenkbaar. Zouden vandaag in één slag alle Bantoes verdwijnen dan zou het Zuidafrikaanse arbeidsbestel volkomen in elkaar storten'. Op dit punt zijn de drie ook bijzonder duidelijk in hun eindoordeel; de apartheidspolitiek is, louter en alleen al om economische redenen, tot mislukking gedoemd. Waar de moderne industriestaat zich kenmerkt door integratie, is het Zuidafrikaanse beleid gericht op desintegratie. De meeste thuislanden van de Bantoes zijn nu al overbevolkt. Het bedrijfsleven voelt er weinig voor aan de rand van deze gebieden de noodzakelijke industriële activiteit te ontplooiën – in weerwil van de aantrekkelijke voorwaarden – en in de bantoestans ontbreekt ten enen male de vereiste infrastructuur. 'De economie van Zuid-Afrika moge sterk zijn, zo draagkrachtig is zij beslist niet dat op tien plaatsen de voorwaarden voor industrievestiging kunnen worden geschapen.'

EEN conclusie, welke voor een groot aantal Nederlanders een plezierige bevestiging van hun gevoelens moet zijn. Voor de 68 Tweede-Kamerleden bijvoorbeeld, die de apartheidspolitiek geen schijn van kans gaven.** Maar dan wel oppervlakkig gezien, want voor wie nog andere waarden dan economische wetten en cijfers belijft te hanteren is het rapport van de hoogleraren in zijn geheel niet zó overtuigend. ZIJ doen een poging, legt prof. Kooy uit, de communicatie met onze 'stamverwanten' op het zuidelijk halfrond over hun apartheidspolitiek te helpen bevorderen. 'Het is een poging, waarbij uitgegaan wordt van een zo goed mogelijk trachten om redelijk te verstaan, niettegenstaande een principiële en praktische afwijzing van bedoeld beleid.' In het midden blijft echter, of geprobeerd wordt de inzichten van die 'stamverwanten' te wijzigen ten bate van de onderdrukte Bantoes en kleurlingen, of ten nutte van zichzelf door de huidige situatie, het arbeidsbestel, te verbeteren en zo de tegen henzelf gerichte onrust te neutraliseren. En evenmin wordt duidelijk hoe de rapporteurs zich een nieuwe dialoog voorstellen, zo hij al mogelijk is, want het is dr. Kwant zelf die schrijft: 'Wanneer men over details spreekt, dreigt men voorbij te gaan aan het grote euvel dat inherent is aan de apartheidspolitiek: de overgrote meerderheid van de Zuidafrikaanse bevolking wordt geperst in een kader dat volkomen door anderen wordt vastgelegd en zij krijgen niet de kans mee te praten, laat staan mee te beslissen.

Waaraan ontleen de blanken het recht deze situatie te bepalen? Dit recht bestaat niet, tenzij men zou willen spreken van het recht van de sterkste... De discussie moet op dit punt beginnen... De ervaring heeft geleerd hoe groot het gevaar is dat men stilzwijgend aanvaardt dat de blanken het alleenrecht hebben om plannen te maken voor geheel Zuid-Afrika.' Zolang de Zuidafrikanen niet bereid zijn hier te beginnen – en uit niets is tot nu toe gebleken dat zij zulks van zins zouden zijn – lijkt elk gesprek, elke discussie onmogelijk. OP zich ferme taal van dr. Kwant, die echter tegelijkertijd alle afbreuk wordt gedaan door het in het rapport geboden alternatief – alsof dat zo noodzakelijk was –: een Bantoelichaam, dat vrijelijk alle regeringsvoorstellen zou moeten bediscussieren, met het recht van veto. Het grote bezwaar hiertegen is niet het waarschijnlijk onhaalbare, maar het dubbelhartige karakter. De apartheid wordt niet doorbroken, maar krijgt een vermeend democratisch aanzien met deze medezeggenschap op het tweede plan. HET idee zou van prof. Kooy afkomstig kunnen zijn, die een soms hinderlijk duidelijk stempeel op het rapport heeft gedrukt – dat van de nuancerings, het begrip tot elke prijs. Hij gaat net niet zover van een Nederlandse medeverantwoordelijkheid voor het apartheidbeleid te spreken, maar legt wel heel veel nadruk op onze betrokkenheid, vanwege die 'stamverwantschap'. Zijn historische inleiding, waarin diepgaand, uit en te na wordt verklaard beslaat ruim de helft van het rapport. En de teneur vat hij zelf onthullend goed samen in de slotwoorden: 'Zijn de wetten der economie machtiger dan die van de Draconische wetgever? Hoe het zij, tot dusverre is nog weinig van de droom van 1948 verwerkelijk, ondanks de onbaatzuchtige, persoonlijke inzet van mensen, voor wie de droom richtsnoer voor hun handelen bleef.' Zo eindigt dit hoofdstuk 'Apartheid – droom en daad' als in een droom, want mogelijk dat de niet-zwarte Zuidafrikaan ooit eens op eervolle wijze een eind heeft willen maken aan de 'blanke baasskap', deze eigenmachtige superioriteit is 20 jaar later politiek, maatschappelijk, economisch en juridisch juist vervolmaakt. Zich bij wijze van hypothese in die denktrant verplaatsen, zoals het rapport tenslotte oppert, is dat doen wat prof. Kooy heeft gedaan. De perfectionist van de apartheid uitdagen zich onze humanitaire denkwijze eigen proberen te maken, is hetgene dat hij heeft nagelaten.

H. Jansen

* 'Apartheid en arbeidsbestel in Zuid-Afrika', uitg. Werkgroep 2000/Paul Brandt (Hilversum), f 18,90.

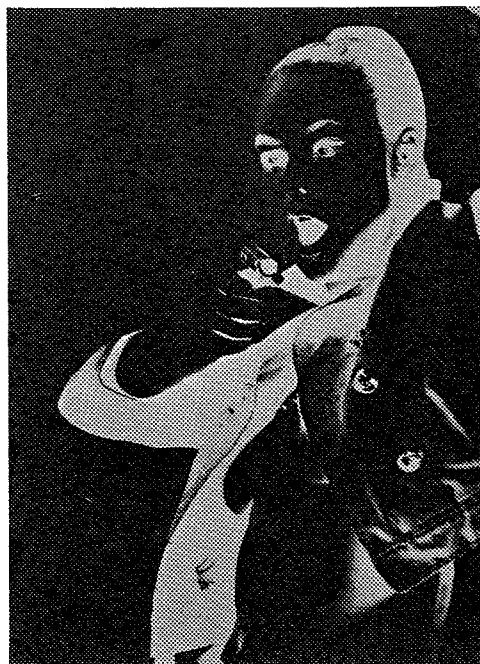
** Enquête van de Werkgroep 2000 onder Tweede Kamerleden, ingesteld najaar 1968. Geen kans 68, enige kans 19, goede kans 9, onbekend 14.

SEXUALITEIT IN OOST EN WEST

BIJ alle volken van het Oosten geldt de bevrediging der natuurlijke driften als iets vanzelfsprekends; worden deze onderdrukt, dan geschiedt dit om uitwendige redenen; onze gemoedsbezwaren zijn hun vreemd. Nu vraag ik mij af: staat het Europese ideaal der reinheid werkelijk zo hoog? Zijn historische grond vindt het in de vroegchristelijk-ascetische opvatting, die het geslachtsverkeer als zonde beschouwde; deze opvatting is verkeerd; zover ik kan zien, blijft men haar slechts huldigen op utilitaristische gronden: de ongereptheid van het meisje is enerzijds een concessie aan, anderzijds een speculeren op het egoïsme van de man. Op zichzelf is er niets meer indruisend tegen de natuur van de vrouw dan het maagd-zijn te idealiseren: voor haar is veeleer overgave het ideaal, moet zij dit zijn, aangezien de drang om zich voort te planten, het verlangen naar het moederschap in haar bewustzijn overheersend zijn. (In 1918 geschreven door Hermann Keyserling in zijn 'Reisdagboek van een filosoof').

SEXUALITEIT EN CULTUUR

ZONDER twijfel zal het huwelijk hoe langer hoe minder als een 'conditio sine qua non' voor het hebben van kinderen gelden; hoe langer hoe minder zal het feit der maagdelijkheid over de eer of oneer van een meisje beslissen; steeds vrijer zal de vrouw, evenals de man, haar persoonlijke wetten kunnen volgen. De oude sociale verhoudingen zullen daarom niet uitsterven, zij zullen even krachtig blijven voortleven als vroeger en zelfs kwantitatief nauwelijks iets inboeten. Alleen zullen naast deze ook andere als normaal gelden, zoals dan ook de meest wezenlijke culturele vooruitgang daarin bestaat, dat de mens hoe langer hoe minder levensuitingen behoeft te onderdrukken, om zijn afzonderlijk bestaan als gerechtvaardigd te ondervinden. (In 1918 geschreven door Hermann Keyserling in zijn 'Reisdagboek van een filosoof').

De gedachte, dat de mens vrij is, is moeilijker te vinden geweest dan die, dat de aarde zich om de zon beweegt.

RUDOLF VON SHERING
(1818-1892)

IK denk er ZO over

SERIEJEUS

De Humanist is een zoogdier, met kennelijk menselijke trekken, die zich op twee benen voortbeweegt over een kluit modder en steen, draaiend om een vuurbol. Al draaiende staat hij stevig in zijn schoenen want hij heeft zijn veters goed vastgemaakt.

Vanaf de veters gaat links en rechts een vouw naar boven, naar het kruis, wat hem overigens niets zegt. Het kruis is dus niet belangrijk, we gaan dus verder naar boven, naar het rif. In tegenstelling tot de Australische kust, heeft de humanist maar één rif n.l. het middenrif. Vanaf dit rif zwabbert een lap textiel naar omhoog tot het eindigt in een knoop, deze houdt de nek bij elkaar, zodat het hoofd rechtop gedragen kan worden.

Het hoofd verdient speciale aandacht, het moet regelmatig gekamd, gesnoten, geshampoöd, geschoren of gepoederd worden. Dit scheren of poederen maakt de zaak ingewikkeld hier begint de verwarring, er zijn namelijk twee soorten humanisten: scheer- en poeder-humanisten. Deze twee soorten zouden nog wel te onderscheiden zijn ware het niet dat sommige scheer-humanisten zich nooit scheren en sommige poeder-humanisten zich nooit poederen.

Toch zijn sommige zich niet poederende poeder-humanisten nog wel te onderscheiden n.l. aan de rok, deze mist de vrouwen vanaf de veters, maar deze rok bevindt zich op een lager nivo dan het hoofd, dus houden wij ons daar niet langer mee bezig. Want beide soorten humanisten houden zich alleen bezig met hoog nivo, daarom gebruikt hij zo graag moeilijke woorden, zodat gewone mensen, als potentiële humanisten, hem niet begrijpen en altijd potentieel blijven.

Verder worden humanisten allemaal geboren, ze zijn dan wel humaan, maar nog geen humanist, het ist wordt pas aangeplakt als ze de moeilijke woorden hebben geleerd.

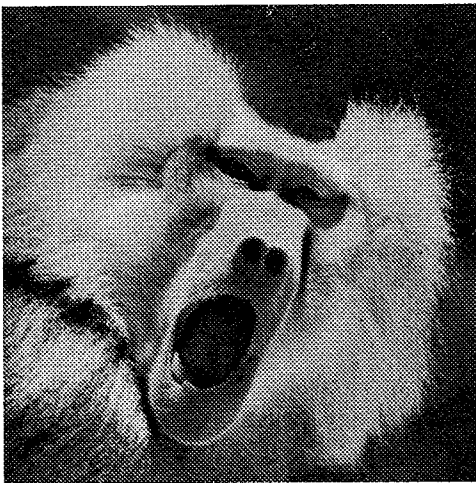
Belangrijk is, dat humanisten allemaal dood gaan, echt dood, niet zoals anderen, die daarna ergens anders stiekum verder leven, een dode humanist leeft dus niet meer. Vóór de humanist dood gaat is hij verdraagzaam, hij verdraagt warmte, koude, regen, wind, luchtverontreiniging, watervervuiling, benzinedampen en andere geuren, radio's telefoon, mensen en zelfs andere humanisten, hij is dus zéér verdraagzaam. Met sommige mensen is de humanist het niet eens, hij respecteert dat.

Een humanist heeft ook zinnen, onzinnen en andere zinnen, deze mogen geprikkeld worden, 't hoeft niet, maar 't mag; daarom drinkt hij Cola of andere prikkelende vloeistoffen. Ook eet hij, dit begint bij het hoofd, zakt dan door het lijf tot het uitscheidt bij het kruis. Bij het kruis houdt alles dus op, van daar zijn bezwaar hiertegen.

Humanisten kommuniseren veel, velen praten, sommigen schrijven en enkele zeggen niets maar denken... maar altijd serieus. Dit is kenmerkend voor de humanist, een humanist die niet serieus is, is dus geen humanist, behalve een kleine groep onserieuze humanisten. Deze zijn echter ver in de minderheid, omdat humanisten echter democraties zijn en minderheidsgroepen ook serieus nemen, worden onserieuze humanisten, door serieuze humanisten, toch serieus genomen. Humanisten hebben ook altijd de behoefte serieus genomen te worden, dus dat zit wel goed, behalve deze behoefte hebben ze nog enkele andere behoeften, maar die zijn niet belangrijk, dus laten we ze buiten beschouwing.

Tot slot nog een heel aparte, heel vreemde trek van de humanist: Hij wil n.l. door iedereen HERKEND worden als humanist, zodat iedereen die hij tegenkomt kan denken „hé, alweer zo'n humanist, 't barst er van". Maar als een humanist gevraagd wordt wat nu eigenlijk een humanist of humanisme is, staat hij eerst met een mond vol tanden en begint pas na verloop van tijd aan een lang on-samenhangend verhaal, natuurlijk vol moeilijke woorden, zodat hij er toch niet uitkomt en de ander er steeds minder van gaat begrijpen. Om er tenslotte toch uit te komen, gaat hij kongressen beleggen met andere humanisten die het ook allemaal niet weten, zodat iedereen precies uit de doeken doet wat hij allemaal niet weet, zodat een ieder na afloop nog minder weet dan voor het kongres. Na nog een aantal van die kongressen gaat de onwetendheid hoogtij vieren, tot de voorzitter verzucht „Ach, hadden wij maar een God, dan kon Hij het ons vertellen, want Hij weet alles". Zo zal het Humanisme uiteindelijk een soort Godsdienst worden.

CEES SNIJDER

ZWANEN EN ADELAARS

DE Tsjechische dichter František Hrubín heeft de dichter eens vergeleken met een zwaan vastgevroren in het ijs. Het ijs, zo kunnen wij zijn beeld interpreteren, is in de totalitaire staat de politieke koers, die de literatuur bindt en beknot. In de min of meer democratische samenleving is het veelal 't uitgeversbelang, dat zich richt naar de smaak van wat men 'de massa' pleegt te noemen.

De zwaan, het edele dier, eens gewijd aan Apollo en Venus, heeft ook nu zijn moeilijkheden. Er zijn de processen in Moskou en elders. In Rusland bepaald geen noviteit! Vrijwel alle schrijvers in de vorige eeuw, van Poesjkin tot Gorkij, hebben rekening moeten houden met de Tsaristische censuur. Het waren en zijn immers juist de schrijvers, die op de bres staan voor de geestelijke vrijheid. De Russische minister van voorlichting Oewarow verklaarde in 1843 openlijk 'dat hij het liefst zag dat het met de Russische literatuur eindelijk eens helemaal zou ophouden; er zou dan in ieder geval een concrete situatie zijn ontstaan. En wat de hoofdzak was: hij zou dan rustig kunnen slapen'.

In Tsjecho-Slowakije is Mnačko in moeilijkheden geraakt en heeft er de voorkeur aan gegeven naar Israël te vertrekken. In Peking is de toestand al evenmin rooskleurig. Maar ook in 'het westen', in de min of meer democratische samenleving, is de schrijver een problematische, zo niet verdachte figuur. Flaubert, Zola, D. H. Lawrence hebben hun processen gehad. De Spanjaard Federico García Lorca viel in 1936 onder de kogels van hen, die met spijt zagen hoezeer de wereld sinds de middeleeuwen veranderd was. Zelfs in het land van Socrates wordt de schrijver als een gevaarlijke libertijn en de geestelijke vrijheid als een giftig onkruid beschouwd. Kazantzakis was er tot zijn dood in 1957 een verdachte figuur.

ZO kent Europa al sinds eeuwen het gevecht tussen zwanen en adelaars. In zijn 'Adagia' tekent Erasmus de adelaar, symbool van het absolute gezag, als een 'wrede, sinistre rover, vijand van de vrede, de enige vogel, die men niet kan opvoeden! Een dergelijk vraatzuchtig monster kan niet met de zwanen, die dichtervogels, in vrede leven. Het ras der poëten is bij de vorsten met een slecht geweten allerminst in aanzien. Want, zo zegt Erasmus, de ware dichter is een vrijmoedig sprekend, onafhankelijk ras, dat dwangarbeid in de steengroeven soms verkiest boven zwijgen. De adelaar houdt al evenmin van de kraanvogels, ongetwijfeld omdat zij zo hartstochtelijk op de bij de vorsten gehate vrijheid zijn gesteld. Ook haat hij de sperveruilen: tirannen verafschuwen niemand meer dan hen, die helder zien in de duisternis!

Ruim vierhonderd jaar na Erasmus houdt ons de vraag bezig: Hoe lang zullen de adelaars nog heersen? Verschillende tweekoppige adelaars zijn al gevallen, maar andere roofvogels hebben hun plaats ingenomen. Zeker is slechts dit: Erasmus' woorden en Milton's beroemde pleidooi voor geestelijke vrijheid in zijn 'Areopagitica' (1644) zijn helaas nog steeds actueel.

P. KRUG

Waarom ik geen christen ben
door Bertrand Russell

Het boek bevat een zorgvuldige selectie uit de rijke hoeveelheid essays, die Russell sinds zijn eerste publicatie heeft geschreven. Russell stelt in zijn geschriften de plaats van de mens in het universum aan de orde. Hij doet dit op een ironische en sprankelende wijze en bedient zich daarbij van het proza, waarom hij mede zo befaamd is geworden.
vertaling: Paul Edwards
268 blz. f 14,50

Geschiedenis van het Humanisme in Nederland

door dr. A. L. Constandse

'een boeiende geschiedenis van een belangwekkende stroming die veel grote Nederlanders heeft voortgebracht.'
190 blz. f 8,90

De mens zonder alternatief

door Leszek Kolakowski

In Polen en ver daarbuiten is Kolakowski bekend geworden door zijn anti-dogmatische wijze van denken. Deze nieuwe marxistische denktrant maakt Kolakowski tot een interessante, maar ook scherpzinnige gesprekspartner voor niet-marxisten.
260 blz. f 18,90

Religie zonder openbaring
door Julian Huxley

De schrijver eindigt met:

'Ik geloof in transhumanisme'; als er maar eerst voldoende mensen zijn die dit naar waarheid kunnen zeggen, dan zal de mensheid op de drempel staan van een nieuwe bestaansvorm, net zo verschillend van de onze als de onze is van die van de Pekingmens. En dan zal de mensheid eindelijk bewust haar ware roeping vervullen.
Dit boek behoeft naar onze mening geen verdere aanbeveling. Het is verkrijgbaar bij het Humanistisch Verbond.
208 blz. f 9,50

Essays van een Humanist

door Julian Huxley

Nu in Nederlandse vertaling.
Enige opstellen van deze bekende auteur, die hiermede een eigen bijdrage aan de humanistische gedachtenwereld levert.
263 blz. f 14,90

Pico della Mirandola

door dr. J. Hemelrijk

Een vertaling van de beroemde rede over de Menselijke Waardigheid.
Deze prachtige uitgave mag in geen enkele humanistische bibliotheek ontbreken.
56 blz. f 6,90

De hemelsleutel

door Leszek Kolakowski

In het eerste deel becommentarieert Kolakowski episodes uit het Oude Testament. In het tweede deel van deze bundel worden dertien fabels verteld, die volkomen absurd lijken. Maar juist in die absurditeit wordt het groteske van het menselijke leven aangetoond.
161 blz. f 10,90

Kennis van Goed en Kwaad

door dr. Libbe van der Wal

'de schrijver richt zich tot de ontwikkelde lezer, van wie hij geen filosofische geschooldheid eist. Hij vermijdt het vaak hinderlijke vakjargon. Zijn betoog is glashelder, zijn wijze van schrijven levendig en boeiend.'
270 blz. f 7,90

Rede en Religie in het humanisme
Een serie opstellen van:

J. P. van Praag, H. J. Blackham, T. T. ten Have, Albert Daan, Libbe van der Wal, H. Bongers, H. Redeker, D. H. Prins, M. A. Romers, P. Schut, G. M. Sterrman, Kwee Swan Liat.
248 blz. f 9,90

U kunt deze uitgaven uitsluitend bestellen door storting of overschrijving van het verschuldigde bedrag op giro 58 t.n.v. de Humanistische Pers, Utrecht.

ANNONCES

Weduwe, zonder kinderen, 68 jr. gez., vit., fin. verz., won. R'dam, zoekt kenn. met repr. heer, goede alg. ontw., lang fig.
Br. onder no. 21 - adm. Mens & Wereld.

Wie is bereid te bemiddelen? Dame 52 j. alg. ontw. wonende in W. des lands, zou graag in beschaafd milieu de huishouding verzorgen, bij heer alleen of in kl. moederl. gezin.
Br. no. 22 bl. adm. Mens & Wereld.

Werkende jongeman, 27 jr., zoekt kosthuis te Rotterdam of omgeving, waar hij in het gezinsverband kan worden opgenomen. Liefst bij mensen van middelbare leeftijd. Geen beroepskosthuis. Brieven onder no. 23 adm. Mens & Wereld.

Abonneer u op *Het Woord van de Week*. f 8,50 per jaar. Bevat o.a. de teksten van de radiolezingen. Giro 58 t.n.v. 'De Humanistische Pers'.

MENS EN KOSMOS

25e jaargang

Tweemaandelijks tijdschrift, gewijd aan de studie van wijsbegeerte, religie en geestelijke stromingen.

Redactie: B. Bloemsmas, Drs. L. C. Fretz, Dr. H. Groot, Mr. N. Kluwer, P. Krug en Dr. D. H. Prins.

Abonnementsprijs f 16,- per jaar (6 nummers). Losse nummers f 3,50.

Vraagt toezending gratis proefnummer en catalogus van uitgaven op geestelijk gebied bij de uitgever N. KLUWER-DEVENTER.

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

Op 17 mei i.l. werd Prof. Dr. J. P. van Praag, bij zijn afscheid als voorzitter van het Humanistisch Verbond, een boek aangeboden, dat als titel draagt

De dag ligt nog voor ons

Een aantal vooraanstaande humanisten in binnen- en buitenland verleenden hieraan hun medewerking door hun bijdragen. De buitenlandse artikelen zijn in het nederlands vertaald.

Dit boek is nu ook beschikbaar voor onze lezers. Gebonden f 14,90; ingenaaid f 11,90; 214 blz.

Bestellingen uitsluitend door storting of overschrijving op postrekening 58 t.n.v. 'De Humanistische Pers' Utrecht.

INDEX-CIJFERS

van de kosten van het levensonderhoud voor gezinnen van hoofd- en handarbeiders (exclusief sociale lasten) volgens opgave van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

1958	117	
1959	118	stijging 0,85%
1960	121	„ 2,54%
1961	123	„ 1,65%
1962	127	„ 3,25%
1963	132	„ 3,94%
1964	140	„ 6,06%
1965	147	„ 5,00%
1966	156	„ 6,12%
1967	161	„ 3,21%
1968	167	„ 3,73%
1969	?	

Omdat „Aurora” het kapitaal van alle op Index-Benaderingsvoorwaarden gesloten verzekeringen met de bovengenoemde percentages heeft verhoogd, hebben de verzekerde bedragen hun koopkracht behouden.

Hoe gaat dit verder?

In de brochure „Index-Benadering, Hoe en Waarom” wordt verteld op welke wijze „Aurora” haar verzekerden een zoveel mogelijk waardevaste levensverzekering biedt.

N.V. LEVENSVZERKERING-MAATSCHAPPIJ

Aurora

Nachtwachttlaan 20, Postbus 9200 Amsterdam - Telefoon 78 33 55